

Róźiewicz, Jerzy

"Maria Skłodowska-Curie i promieniotwórczość", Józef Hurwic, Warszawa 1993 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 39/1, 156-158

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i informacyjnych. Interdyscyplinarny charakter problematyki bursztynu sprawia, że *Bibliografia* jest cenną pomocą dla historyków różnych specjalności, w tym także historyków nauki.

Tadeusz Bieńkowski
(Warszawa)

Józef Hurwic: *Maria Skłodowska-Curie i promieniotwórczość*. Warszawa 1993 Wydawnictwo Edukacyjne Zofii Dobkowskiej, 99 s.

W obfitej już literaturze polskiej – liczącej kilkaset broszur, artykułów, obszerniejszych wzmianek – poświęconych Marii Skłodowskiej-Curie najnowsza książeczka Józefa Hurwica zajmuje z pewnością poczesne miejsce. Józef Hurwic, nigdy profesor Politechniki Warszawskiej, później zaś, po tzw. „wydarzeniach marcowych”, przez długie lata był profesorem Uniwersytetu w Marsylii, obecnie już na emeryturze, ale nadal jest w pełni sił twórczych. Rozstanie z Polską – jak mi się wydaje – Profesor Hurwic przeżył bardzo, ale nie zerwał z nią kontaktów, bardzo często przyjeżdżał do Polski, wygłaszał odczyty, publikował swe artykuły w polskich czasopiśmie, ostatnimi laty nawet ogłosił w Polsce dwie książki, jedną o Kazimierzu Fajansie¹, drugą o twórcach nauki o promieniotwórczości², a także wydał w postaci reprintu rozprawę doktorską Marii Skłodowskiej-Curie, opatrując ją przedmową, komentarzami i posłowiem³. Bliskie kontakty łączyły Profesora Hurwica z Polskim Towarzystwem Chemicznym (jest jego członkiem honorowym) oraz z Instytutem Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN i organem tego Instytutu „Kwartalnikiem Historii Nauki i Techniki”. Profesor Józef Hurwic był członkiem Komitetu redakcyjnego „Kwartalnika” niemal od chwili powstania tego czasopisma, tj. od 1956 do 1969 r., szmat czasu, około trzynastu lat. Na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” w okresie 1956–1993 prof. Józef Hurwic opublikował kilkanaście prac, w tym dziesięć artykułów i komunikatów (pozostałe prace to recenzje i sprawozdania).

Profesor Józef Hurwic w swym bogatym dorobku naukowym i popularnonaukowym posiada ponad dwadzieścia opracowań o Marii Skłodowskiej-Curie, przede wszystkim opublikował je w 1967 r. z okazji setnej rocznicy urodzin uczonej. Z tej też okazji wydał popularnie napisaną broszurę⁴ o Marii Skłodowskiej-Curie, która, mimo dużego nakładu, szybko została wyczerpana.

Prezentowana książeczka jest w dużym stopniu oparta na wydaniu broszury z 1967 r., ale nie jest to jednak wydanie drugie, gdyż obecne opracowanie zostało znacznie wzbogacone, między innymi o szereg aneksów, w tym też o spis publikacji M. Skłodowskiej-Curie. Wprowadzone uzupełnienia uzasadniają również zmianę tytułu publikacji poprzez dodanie do tegoż tytułu słowa „promieniotwórczość”.

Opracowanie Profesora Hurwica składa się z siedmiu następujących rozdziałów: *I. Dzieciństwo i lata młodzieńcze; II. Szkoła życia i zaprawa naukowa; III. W przededniu narodzin fizyki współczesnej; IV. Wielkie odkrycia; V. Dalsze badania promieniotwórczości; VI. Działalność naukowa Marii Skłodowskiej-Curie w Polsce; VII. Znaczenie i konsekwencje odkryć Marii Skłodowskiej-Curie.* Wspomniane przeze mnie aneksy to bibliografia przedmiotowo-podmiotowa, bardzo daleko selektywna, Marii Skłodowskiej-Curie, krótkie (zbyt chyba krótkie) kalendarium życia i działalności uczzonej oraz *Słowniczek podstawowych terminów z zakresu nauki o promieniotwórczości* jak również *Skorowidz nazwisk*. W skorowidzu nazwisk podano nie tylko strony, na których one występują, lecz dodano również krótkie, najbardziej istotne informacje biograficzne. Treść informacji wzbogacają ilustracje, których jest około trzydziestu, zostały one umiejętnie włamane w tekst, wszystkie są w tonacji jasnobrazowej, co trochę zaciemnia ich wyrazistość. Ilustrowana jest także okładka (pogrubiony i lakierowany karton), jak i wklejki. Wydanie to jest pod względem technicznym na bardzo przyzwoitym poziomie.

Jeśli chodzi o treść i formę wypowiedzi, to tylko mogę pod adresem Autora skierować wyrazy swego wysokiego uznania. Profesor Józef Hurwic, jak mało kto, umie jasno i zrozumiale, dla tzw. przeciętnego czytelnika, przedstawiać nawet skomplikowane, trudne sprawy. Pomaga mu w tym bardzo duża kultura humanistyczna, którą posiadał, jak i też znajomość dziejów chemii i fizyki, tak powszechnej, jak i polskiej. Całkowicie się zgadzam ze zmarłą w 1975 r. uczennicą Marii Skłodowskiej-Curie, profesora Alicją Dorabalską, która w 1968 r. określiła Józefa Hurwica jako „popularyzatora najwyższej rangi, człowieka zrośniętego z życiem naukowym, umięjącego wskazać istotne nurty pracy uczonego”.

Przy lekturze najnowszego opracowania o Marii Skłodowskiej-Curie, opracowania popularnego, choć sporządzonego przez chemika fachowca i wysokiej klasy popularyzatora, natrętnie nie opuszczała mnie myśl, czemu dotychczas nie doczekaliśmy się dogłębnej, naukowej monografii o tej wielkiej uczzonej. W zalewie publikacji jej poświęconych, ukazujących się na świecie (czyż nie warto bibliografii przedmiotowej o M. Skłodowskiej-Curie zestawić?), tylko nieliczne przyczynki wnoszą coś nowego, pozostałe głównie opierają się na pięknej zbeletryzowanej biografii Skłodowskiej-Curie napisanej przez córkę Ewę prawie sześćdziesiąt lat temu. Książka ta – tłumaczona na liczne języki i wznawiana wielokrotnie (w języku francuskim ponad 100 wydań; w języku polskim 16 wydań) – jest nadal podstawowym źródłem informacji o życiu i działalności Marii Skłodowskiej-Curie.

Przypisy

¹ J. Hurwic: *Kazimierz Fajans (1887–1975). Sylwetka uczonego*. Wrocław 1991 Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 204 ss., ilustr. w tekście. Nakładcą tej książki jest Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN.

² J. Hurwic: *Twórcy nauki o promieniotwórczości*. Warszawa 1989 Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 188 ss., ilustr. w tekście. Seria wyd. „Biblioteka Problemów”, t. 292. Dodajmy tu, że w powstaniu tej bardzo potrzebnej serii popularnej Józef Hurwic, ówczesny redaktor naczelny miesięcznika „Problemy”, odegrał bodaj decydującą rolę. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych J. Hurwic był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Biblioteki

Problemów” i właściwie promotorem wszystkich prac z historii nauki. Między innymi we wspomnianej serii (tom 101, Warszawa 1967, 459 ss.) dokonał wyboru, opracował i przedmową opatrzył obszerny tom zbiorowy pt. *Wkład Polaków do nauki. Nauki ścisłe*.

³ M. Skłodowska-Curie: *Badania ciał radioaktywnych. Wydanie krytyczne w 125. rocznicę urodzin Uczonej z przedmową, komentarzami i posłowiem Józefa Hurwica*. Warszawa 1992, XXII ss. + 61 ss. + 18 ss. + 6 tabl. ilustr.

⁴ J. Hurwic: *Maria Skłodowska-Curie*. Warszawa 1967 Wydawnictwo „Polonia”, 41 ss., nlb. 3 ss. + 8 tabl. ilustr. Publikację – która również ukazała się w wersji francuskiej i angielskiej – wydano na zlecenie ówczesnego Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN.

Jerzy Róziewicz
(Warszawa)

Józef Piłatowicz: *Kadra inżynierska w dwudziestoleciu międzywojennym. Kształcenie, liczba inżynierów, model absolwenta politechniki*. Warszawa 1992 Wydawnictwa Politechniki Warszawskiej, 98 s. Prace Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych Politechniki Warszawskiej, z. 50.

Józef Piłatowicz należy do liczących się badaczy dziejów przemysłu, techniki i polskiej edukacji technicznej dwudziestolecia międzywojennego. O zdobytej przezeń pozycji świadczy jego dorobek naukowy, sięgający ponad 150 publikacji, wśród których są trzy książki¹ i ponad czterdzieści artykułów naukowych. Wszystko to Józef Piłatowicz osiągnął w ciągu około piętnastu lat, bo właściwie zaczął publikować dopiero w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, tuż przed ukończeniem pracy doktorskiej pt. *Warunki i polityka elektryfikacji Polski w latach 1914–1939* (pracę tę obronił w styczniu 1978 r.).

Problematyka badawcza podejmowana przez dra Piłatowicza obraca się wokół następujących tematów, głównie dotyczących okresu dwudziestolecia międzywojennego, a mianowicie: a) dzieje elektroenergetyki i elektryfikacji w Polsce; b) historia wyższego kształcenia technicznego w Polsce; c) dzieje ruchu stowarzyszeniowego inżynierów i techników w Polsce; d) dzieje polskiego czasopiśmiennictwa technicznego; e) biografie techników polskich (Piłatowicz jest autorem ponad czterdziestu życiorysów opublikowanych przede wszystkim w *Polskim słowniku biograficznym* oraz w *Słowniku biograficznym techników polskich*, jak również na łamach już nie wychodzącego czasopisma „Prasa Techniczna”).

Józef Piłatowicz często zamieszczał swoje prace w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”. W latach 1976–1993 w „Kwartalniku” opublikował osiem recenzji, mających z reguły charakter naukowo-poznawczy oraz dwa obszernie artykuły, z których osobiście bardzo cenię studium *Politechnika Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym* (1991 nr 1 s. 25–70)².

W drugiej połowie 1992 r. ukazała się jako zeszyt pięćdziesiąty „Prac Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych Politechniki Warszawskiej” licząca niemal sześć